

ANA TEMA¹ 8. Madde Uyruğun korunması

(Son güncelleme: 01/09/2021)

Giriş

Sözleşme metninde ya da Protokollerinde İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 15. Maddesinde olduğu gibi bir "vatandaşlık hakkı" yer almaz. Belirli bir uyruğu edinme ya da elde tutma hakkı 6. Madde kapsamında bir "vatandaşlık hakkı" değildir. Bu durumda vatandaşlığın geri alınması ya da iptal edilmesi Sözleşme'ye aykırı değildir (*Usmanov /Rusya*, 2020, § 65). Ancak uyruk kişinin kimliğinin bir unsurudur (*Genovese /Malta*, 2012, § 33; *Ghoumid ve Diğerleri/Fransa*, 2020, § 43). Vatandaşlığın keyfi olarak inkâr edilmesi belirli koşullarda 8. Madde kapsamında sorun çıkarabilir.

Ayrıca bir üye Devlet, soya bağlı vatandaşlık hakkı verme konusunda 8. Madde kapsamındaki yükümlülüklerinin dışına çıkıp bu amaçla bir usul oluşturduğunda, hakkın 14. Maddenin kapsamında ayrımcılık yapılmadan güvence altına alınmasını sağlamalıdır (*Genovese /Malta*, 2012, § 30).

Mahkeme özel vatandaşlığı geri alma ("*déchéance de nationalité*") sorununu ele almıştır (*Ramadan /Malta*, 2016) ve özellikle terörle mücadele bağlamında (*K2 /Birleşik Krallık* (k.k.), 2017; *Ghoumid ve Diğerleri /Fransa*, 2020). Son zamanlarda baktığı bir davada, yani *Usmanov /Rusya*, 2020, davasında vatandaşlıktan mahrum ederken kullanılacak ilgili metodolojiyi belirlemiştir (§ 58).

Bilhassa göç, pasaport, soy bağı, ya da evlilik ve yabancı uyrukla ilgili başka sorunlar da çıkabilir.

Mevcut içtihattan çıkarılan ilkeler

- Her ne kadar Sözleşme ve Protokolleri vatandaşlık hakkına ilişkin herhangi bir güvence sağlamasa da vatandaşlık vermemenin ya da elde edilmiş bir vatandaşlığı geri alma ya da iptal etmenin (*Usmanov /Rusya*, 2020, §§ 59-62) bazı koşullarda, böyle bir önlemin bireyin özel hayatına etkisi/sonuçları göz önüne alındığında, bu madde kapsamında sorunlar doğurabileceğini dışlamaz. Aynı durum, örneğin vatandaşlıktan çıkma başvurusunun reddedilmesi (*Riener /Bulgaristan*, 2006, §§ 155-159), vatandaş olmayan biriyle evlenme durumunda vatandaşlık verilmesi (*Savoia ve Bounegru /İtalya* (k.k.), 2006) ve pasaportların iptal edilmesi (*Alpeyeva ve Dzhalagiya /Rusya*, 2018, § 115) veya bir kimlik kartı verilmesinin reddedilmesi (*Ahmadov /Azerbaycan*, 2020, § 45) için de geçerlidir .
- Usmanov /Rusya*, 2020, kararında Mahkeme (sorunun incelenmesi için çeşitli yaklaşımlar olduğunu kaydederek) vatandaşlıktan mahrum etme bağlamında uygulanacak iki yönlü yaklaşımı netleştirdi ve sağlamlaştırdı. Mahkeme sonuca dayalı bir yaklaşımın izlenmesi gerektiği kanaatindedir. Mahkeme alınan önlemin (i) başvuran açısından sonuçlarını ve (ii) bu önlemin keyfi olup olmadığını inceledi (§ 58, ayrıca bkz. *Ahmadov /Azerbaycan*, 2020).
- Başvuranın 8. madde kapsamındaki haklarına bir müdahale olup olmadığını tespit etmek için vatandaşlığın geri alınmasının sonuçlarını belirlerken (*Usmanov /Rusya*, 2020, § 58), başvuran tarafından işlenen suçun ağırlığı başvuranın vatandaşlığının geri alınmasının kişisel

¹ Yazı İşleri Müdürlüğü tarafından hazırlanmıştır. Mahkeme'yi bağlamaz.

ve aile durumlarına etkisiyle dengelenebilir (*Said Abdul Salam Mubarak /Danimarka* (k.k.), 2019, § 70).

- Örneğin *Ghoumid ve Diğerleri /Fransa*, 2020, kararında vatandaşlığın geri alınması “aile hayatına” saygı gösterilmesi hakkını etkilememiştir çünkü geri alma söz konusu kişinin Devlet toprakları üzerindeki varlığını hiçbir şekilde etkilememiştir (§§ 41-42).
- İki yönlü yaklaşıma göre bir “müdahale” tespit edildiğinde vatandaşlıktan mahrum etmenin 8. Maddeyi ihlal edip etmediğini belirlemenin ikinci adımı bu önlemin keyfi olup olmadığını tespit etmektir (*Usmanov /Rusya*, 2020, § 53 ve §§ 62-65). *Usmanov /Rusya*, 2020 (§§ 62-65), kararında özetlendiği gibi keyfilik tespit edilirken vatandaşlıktan mahrum bırakmanın yasaya uygun olup olmadığına; vatandaşlıktan mahrum edilen kişiye bu karara, ilgili güvenceleri veren mahkeme karşısında itiraz etme fırsatının tanınıp tanınmadığı da dahil olmak üzere karara, usule ilişkin gerekli güvencelerin eşlik edip etmediğine; ve yetkili makamların özenli ve hızlı hareket edip etmediklerine bakılmalıdır (*Alpeyeva ve Dzhalagoniya /Rusya*, 2018, §§ 107-109 ve buradaki atıflar, ve terörizm bağlamında, *Ghoumid ve Diğerleri Fransa*, 2020, §§ 45-48).
- Başvuranların mahkûmiyeti ile vatandaşlıklarından mahrum edilmeleri arasında uzun bir süre geçmiş olması tek başına kararın keyfi olmasını sağlamaya yetmez. Özellikle, Devletler terörist saldırılara maruz kaldıklarında, terör eylemi olarak kabul edilen bir suçtan hüküm giymiş bireylerin Devletle hala bir sadakat ve dayanışma bağlarının olup olmadığını daha büyük bir titizlikle değerlendirirler ve dolayısıyla bu kişileri sıkı bir orantılılık testine tabi tutarak onlara karşı başlangıçta tercih etmedikleri önlemleri almaya karar verebilirler (*Ghoumid ve Diğerleri /Fransa*, 2020, § 45).
- Eğer bir kişinin vatandaşlığı, o kişinin yanlış/eksik bilgi vermesi ya da ilgili bilgileri vermemesi nedeniyle iptal edilebiliyor veya geri alınabiliyorsa bu durumda yasa iptale neden olacak bilgilerin niteliğini belirtmeli ve bu konuda gerekçeli bir karar yazılmalıdır (*Usmanov /Rusya*, 2020, §§ 67-68). Aşırı şekilci bir karardan kaçınmak için -yerel makamlar tarafından icra edilmesi gereken dengeleme işlemi sırasında- diğer önemli faktörler de dikkate alınmalıdır (§§ 69-71).
- *Usmanov /Rusya*, 2020, kararında başvuranın Rusya vatandaşlığının iptal edilmesi otomatik olarak onun Rusya topraklarından zorla çıkarılması yönünde bir karara yol açmamıştır; daha doğrusu vatandaşlığın geri alınması sorunu bir dizi ayrı yargılama yoluyla incelenmiştir. Mahkeme de vatandaşlığın iptal edilmesini ayrı olarak incelemiştir (§ 57).
- Vatandaşlığın geri alınmasına ilişkin ilkeler, davalı Devletin yetkili makamlarının, başvuranın Sovyet pasaportunda davalı devletin vatandaşı olduğunu teyit eden bir damga olmasına rağmen başvurana bir kimlik belgesi vermeyi reddettiği bir davada da uygulanabildi (*Ahmadov /Azerbaycan*, 2020, § 45).
- Vatandaş olmayan birinin evliliğinin üzerinden belirli bir sürenin geçmesi ve/veya o ülkede belli bir süre ikamet etmesi gereği vatandaşlık verilmesini düzenleyen mevzuatların ortak özellikleridir (*Savoia ve Bounegru /İtalya* (k.k.), 2006).
- Devlet vatansız bir göçmenin 8. Madde kapsamındaki özel hayat menfaatlerini göz önünde bulundurarak, onun kalması ve statüsü meselelerinin belirlenmesiyle ilgili etkin ve erişilebilir bir usul ya da usuller birleşimi sağlamak gibi pozitif bir yükümlülük taşır (*Hoti /Hrvatistan*, 2018).
- Taşıyıcı annelik işlemi sonucunda doğan çocuklarla ilgili olarak Devletler yine çocukların biyolojik babalarıyla olan ilişkilerini tanımak ve çocuklara babanın uyruğunu alma olanağını sağlamak zorundadır. Eğer çocuklar babalarının uyruğunu alma olasılığına ilişkin rahatsız edici bir belirsizlikle karşılaşılırsa bu durum muhtemelen kendi kimliklerini olumsuz bir şekilde etkileyecektir (*Menesson /Fransa*, 2014 ve *Labassee /Fransa*, 2014).

Önemli örnekler

- *Kurić ve Diğerleri Slovenya* [BD], 2012: Mahkeme daimî ikamet kayıtlarından “silinen” kişilerin durumunun “kanuna uygun olmadığına” hükmetmesine rağmen müdahalenin meşru bir amacının olup olmadığını ve orantılı yapıp yapılmadığını incelemeyi sürdürdü;
- *Karasev /Finlandiya* (k.k.), 1999: Vatandaşlıkla ilgili olarak Mahkeme ilk defa (Komisyon’un içtihadını teyit ederek) 8. Madde uyarınca bir sorun doğabileceğine karar verdi;
- *Riener /Bulgaristan*, 2006: Hem Avusturya hem de Bulgaristan uyruklu başvuranın Bulgar uyruğundan çıkmasına izin verilmesi talebinin reddedilmesi;
- *Savoia ve Bounegru /İtalya* (k.k.), 2006: Yasada evlendikten sonra İtalyan vatandaşlığını almak için şart olan gereklilikler;
- *Menesson /Fransa*, 2014 ve *Labassee /Fransa*, 2014: Çocuklar başka bir Devlette yapılan taşıyıcı annelik işlemi sonucunda doğdular. Biyolojik babalarının Fransız olmasına rağmen başvuran çocuklar Fransız uyruğunu alma ihtimali konusunda bir belirsizlikle karşı karşıya kaldılar;
- *Ramadan /Malta*, 2016: Sahte evliliğin iptal edilmesi üzerine vatandaşlığın geri alınması;
- *K2 /Birleşik Krallık* (k.k.), 2017: Terör-bağlantılı eylemler nedeniyle vatandaşlıktan mahrum bırakma;
- *Alpeyeva ve Dzhagoniya /Rusya*, 2017: Eski Sovyet vatandaşlarına verilen Rus pasaportlarının keyfi olarak iptal edilmesi (burada yer alan ilgili atıflarla birlikte);
- *Aktaş ve Aslaniskender /Türkiye*, 2019: Soyadı değişikliğinin sadece yeni soyadı Türkçe olmadığı için reddedilmesi (çift uyruklu olma bağlamında);
- *Ahmadov /Azerbaycan*, 2020: Yetkili makamların başvuranın vatandaşlığını kanıtlayan resmî belgelerinin olmasına rağmen ona bir kimlik belgesi vermeyi ve onun Azerbaycan uyruğunu tanımayı reddetmesi;
- *Ghoumid ve Diğerleri /Fransa*, 2020: On yıl önce işlenmiş terör suçu nedeniyle mahkûm olduğu için vatandaşlıktan mahrum bırakılma;
- *Usmanov /Rusya*, 2020: On yıl önce başvururken kardeşleri hakkında eksik bilgi verdiği için vatandaşlığın otomatik olarak iptal edilmesi.

Sözleşme’nin diğer Maddeleri uyarınca uyrukluk

Bu konuya Sözleşme’nin çeşitli başka Maddelerinde, yani 6, 7, 9, 10, 11 ve 14. maddelerin yanı sıra 4 No.lu Protokol’ün 3. Maddesi ve 7 No.lu Protokol’ün 4 ve 5. Maddelerinde değinilmiştir.

Örneğin Bkz.:

- 6. Madde: (i) vatandaşlığın edinilmesi veya vatandaşlıktan çıkma: *Makuc ve Diğerleri /Slovenya*, 2007, § 186; *Paksas /Litvanya* [BD], 2011, §§ 66-67; *Borisov /Litvanya*, 2011, § 116; (ii) vatandaşlığın geri alınması (“déchéance de nationalité”): *Galip /Yunanistan* (k.k.), 1994, (iii) bir kişinin vatandaşlığını düzenleyen işlemler: *Al Hamdani /Bosna-Hersek*, 2010, § 72;
- 14. Madde ile bağlantılı 8. Madde: *Genovese /Malta*, 2012;
- 9, 10 ve 11. Maddeler: *Petropavlovskis /Latviya*, 2015; *Boudelal /Fransa* (k.k.), 2017;
- Sözleşme’ye ek 4 No.lu Protokol’ün 2. Maddesi: *Rotaru /Moldova Cumhuriyeti*, 2020;
- Sözleşme’ye ek 4 No.lu Protokol’ün 3. Maddesi: *Slivenko /Latviya* (k.k.) [BD], 2002;
- 7 No.lu Protokol’ün 4. Maddesi: *Ghoumid /Fransa ve Diğer 4 başvuru/ Fransa*, 2017 (Fransız uyruğunun geri alınmasına uygulanamaz);

- 7 No.lu Protokol'ün 5. Maddesi: *Savoia ve Bounegru/İtalya* (k.k.), 2006.

Genel ilkelerin özeti

- Sözleşme kapsamındaki genel ilkelerin özeti için: *Slivenko /Latviya* (k.k.) [BD], 1999, § 77; *Petropavlovskis /Latviya*, 2015, §§ 73-74;
- 8. Madde kapsamındaki genel ilkelerin özeti için: bkz. *Usmanov /Rusya*, , 2020, §§ 52-56, 58, ve 63-64;
- 6. Madde kapsamındaki genel ilkelerin özeti için: *Borisov /Litvanya*, 2011, § 116; *Al Hamdani /Bosna-Hersek*, 2012, § 72.

Diğer referanslar

Tematik Kılavuzlar:

- Göç [İNG / FRA](#)
- Mahkûm hakları [İNG / FRA](#)
- Terörizm [İNG / FRA](#)

Basın bildirimleri:

- Vatandaşlıktan mahrum etme [İNG / FRA](#)
- Terörizm [İNG / FRA](#)

Uluslararası metinler:

- Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi'nin 15. Maddesi (1948) [İNG / FRA](#)
- BM Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme (1954) [İNG / FRA](#)
- BM Evli Kadınların Tabiyetine İlişkin Sözleşme (1957) [İNG / FRA](#)
- BM Vatansızlığın Azaltılmasına İlişkin Sözleşme (1961) [İNG / FRA](#)
- Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin 24. Maddesi (1966) [İNG / FRA](#)
- Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 20. Maddesi (1969) [İNG / FRA](#)
- BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 7 ve 8. Maddeleri (1989) [İNG / FRA](#)
- BM Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme'nin 29. Maddesi (1990) [İNG / FRA](#)
- Avrupa Uyrukluk Sözleşmesi (1997) [İNG / FRA](#) ve Açıklayıcı Rapor [İNG / FRA](#)
- BM Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme'nin 18. Maddesi (2006) [İNG / FRA](#)
- BM Bütün Kişilerin Zorla Kaybedilmeden Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme'nin 25. Maddesi (2006) [İNG / FRA](#)

ÖNEMLİ İÇTİHAT REFERANSLARI

Önde gelen davalar:

- *Alpeyeva ve Dzhalagoniya /Rusya*, no. 7549/09 ve 33330/11, 12 Haziran 2018;
- *Ahmadov /Azerbaycan*, no. 32538/10, 30 Ocak 2020;
- *Usmanov /Rusya*, no. 43936/18, 22 Aralık 2020, bkz. güçlendirilmiş yaklaşım, §§ 52-58.

Sözleşme'nin 8. Maddesi kapsamındaki diğer davalar:

- *Karashev /Finlandiya (k.k.)*, no. 31414/96, 12 Ocak 1999 (kabul edilemez);
- *Genovese /Malta*, no. 53124/09, 11 Ekim 2011;
- *Kurić ve Diğerleri Slovenya*, no. 26828/06, 26 Haziran 2012;
- *Menesson /Fransa*, no. 65192/11 ve *Labassee /Fransa*, no. 65941/11, 26 Haziran 2014;
- *Riener /Bulgaristan*, no. 46343/99, 23 Mayıs 2016;
- *Ramadan /Malta*, no. 76136/12, 21 Haziran 2016;
- *K2 /Birleşik Krallık (k.k.)*, no. 42387/13, 7 Şubat 2017 (kabul edilemez);
- *Hoti /Hırvatistan*, no. 63311/14, 26 Nisan 2018;
- *Said Abdul Salam Mubarak /Danimarka*, no. 74411/16, 22 Ocak 2019 (kabul edilemez);
- *Aktaş ve Aslaniskender /Türkiye*, no. 18684/07 ve 21101/07, 25 Haziran 2019;
- *Ghoumid ve Diğerleri Fransa*, no. 52273/16 ve diğer 4'ü, 25 Haziran 2020.

Sözleşme'nin diğer Maddeleri kapsamında Uyrıkluk:

- 6. Madde: (i) uyuğun edinilmesi veya uyruktan çıkarılma: *Makuc ve Diğerleri /Slovenya*, no. 26826/06, § 186, 31 Mayıs 2007 (kısmi karar, başvuranların 8, 13, 14 ve 1 No.lu Protokol'ün 1. Maddesi ile ilgili şikayetlerinin ertelenmesi; *Paksas /Litvanya* [BD], no. 34932/04, AİHM 2011 §§ 66-67 (1. No.lu Protokol'ün 3. Maddesi ihlal edilmiştir); *Borisov /Litvanya*, no. 9958/04, § 116, 14 Haziran 2011 (kayıttan düştü); (ii) uyuğun geri alınması ("déchéance de nationalité"): *Galip /Yunanistan*, no. 17309/90, (k.k.), 30 Ağustos 1994 (5 § 3, 6 § 1 ve 6 § 3 (c) Maddeleri ihlal edilmiştir); (iii) bir kişinin vatandaşlığını düzenleyen işlemler: *Al Hamdani /Bosna-Hersek*, 31098/10, 7 Şubat 2012;
- 14. Madde ile bağlantılı 8. Madde: *Genovese /Malta*, no. 53124/09, 11 Ekim 2011 (8. Madde ile bağlantılı olarak 14. Madde ihlal edilmiştir);
- 9, 10 ve 11. Maddeler: *Petropavlovskis /Latviya*, no. 44230/06, AİHM 2015 (10, 11 ve 13. Maddeler uygulanamaz); *Boudelal /Fransa (k.k.)* (kabul edilemez);
- Sözleşme'ye ek 4 No.lu Protokol'ün 2. Maddesi: *Rotaru /Moldova Cumhuriyeti*, no. 26764/12, 8 Aralık 2020 (4 No.lu Protokol'ün 2. Maddesi ihlal edilmiştir);
- Sözleşme'ye ek 4 No.lu Protokol'ün 3. Maddesi: *Slivenko /Latviya (k.k.)* [BD], no. 48321/99, AİHM 2002-II (8. Madde ihlal edilmiştir; 5 § 1. Madde ihlal edilmemiştir);
- 7 No.lu Protokol'ün 4. Maddesi: *Ghoumid ve Diğerleri /Fransa*, no. 52273/16 (Fransız uyuğunun geri alınmasına uygulanamaz);
- 7 No.lu Protokol'ün 5. Maddesi: *Savoia ve Bounegru/İtalya (k.k.)*, no. 8407/05, 11 Temmuz 2006 (kabul edilemez).